

ally, provides a powerful pro-American center of influence in the socio-political situation throughout the Middle East region. Geopolitically, support for Israel may weigh more for American diplomatic elites than support for Ukraine, which has already received considerable resources [2].

The situation for Ukraine is far from favorable. The best development of the conflict would be its earliest resolution through diplomacy, which, given the complex history of the issue, is highly unlikely. If Iran gets involved militarily, an even larger conflict may ignite, which would benefit Russia for the reasons mentioned earlier.

In our opinion, it is necessary to use the existing influence and authority in international organizations to facilitate a diplomatic resolution of the conflict and to return attention to the issue of aggression against Ukraine. It is also necessary to counter manipulative attempts by the Russian Federation to change the media's focus on both conflicts.

References

1. Galia, G. Israel and Palestine: Peace Plans and Proposals from Oslo to Camp David. 2007. Markus Wiener Pub. 240 p.
2. Okawa, R. The Iran-Israel Crisis: Looking for a Way Forward. 2013 IRH Press Co. 130 p.

УДК 347.2

Кіт Т. Б.

*аспірант другого року навчання
кафедри цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний
університет*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

Дихотомія права, яка закріплена у положеннях Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. [1] та Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [2], свідчить про обов'язковий характер Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та про застосування українськими судами її положень і практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) як джерела права. Очевидно, практика ЄСПЛ має важливе теоретичне та практичне значення в системі захисту речових прав, оскільки вона доповнює міжнародне право та створює прецеденти, які розширюють розуміння та застосування основних принципів права прав людини. По своїй суті, рішення ЄСПЛ слід визначати як усталену судову практику або прецедент романо-германської правової системи [3].

З практичної точки зору, рішення ЄСПЛ надають можливість громадянам індивідуально захищати свої майнові права на міжнародному рівні та

визначають стандарти поведінки держав у сфері їх охорони та захисту. Це особливо важливо в умовах війни, де національні суди не завжди здатні гарантувати ефективний захист права власності. Як показує аналіз судової практики захисту права власності громадян у збройних конфліктах, практика ЄСПЛ забезпечує не тільки доступ до справедливого судового процесу, але і справедливу компенсацію за завдану шкоду. Попри це, практика ЄСПЛ набуває особливого практичного значення, оскільки поряд із питанням захисту права власності торкається питання застосування норм Міжнародного гуманітарного права (МГП) та має за мету забезпечити найбільш повний захист прав і свобод.

Стаття 15 Конвенції передбачає положення про те, що під час війни або іншого надзвичайного стану, що загрожує життю нації будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів у відступ від своїх зобов'язань за Конвенцією в тій мірі, в якій це суворо вимагається гостротою ситуації, за умови, що такі заходи не є несумісні з її іншими зобов'язаннями за міжнародним правом [4]. Дане положення містить дозвіл на тимчасовий відступ від прав і свобод, встановлених Конвенцією, у випадках війни. Водночас, питання захисту прав і свобод під час збройних конфліктів регулюється нормами МГП, застосування положень якого проглядається в окремих рішеннях Суду.

Дослідження змісту статті 1 Протоколу ЄСПЛ засвідчує суперечності аргументам, які часто висуває ЄСПЛ, що Суд може розглядати лише порушення, що випливає з положень Європейської конвенції, оскільки вимога дотримання принципів міжнародного права включає дотримання також і звичаєвих гуманітарних норм та правил. У випадку відшкодування шкоди, завданої майну, принциповими є положення норм МГП, які регламентують принцип розрізнення між цивільними та військовими об'єктами, тому правильна юридична оцінка факту знищення майна в деяких справах, поданих до Суду, потребує встановлення, чи було знищене майно військовою ціллю, або чи було воно розташоване поблизу законної цілі і має ознаки супутньої шкоди. Видається, що в умовах збройних конфліктів, коли завдається шкода майну громадян, з огляду на активні воєнні дії, ЄСПЛ не зможе правильно оцінити завдану майнову шкоду, якщо не звернеться за вказівками до норм МГП.

Першим випадком, в якій ЄСПЛ торкався питання застосування норм МГП була справа про окупацію Північного Кіпру турецькими військами в 1974 році. З огляду на окупацію, до ЄСПЛ було подано першу державну скаргу та численні індивідуальні скарги, які стосувалися порушення права на мирне користування власністю (зокрема, у справі Лоїзиду проти Туреччини позивачка стверджувала про відмову їй у доступі до кількох її земельних ділянок після турецької окупації та очевидне порушення статті 1 про мирне використання майна Протоколу 1 Конвенції) [5]. Однак, незважаючи на очевидну військову окупацію, ЄСПЛ так і не застосував принципи МГП, обмеживши свої висновки ствердженням порушень положень прав людини без обговорення можливих порушень МГП. У багатьох рішеннях ЄСПЛ ігнорував положення МГП (Гаазькі та Женевські Конвенції 1907 та 1949 років), які, з поміж іншого, також містять норми щодо захисту приватної власності на окупованих територіях, встановлюючи заборону на позбавлення приватної власності задля власного

збагачення окупаційної влади (наприклад, у випадку позбавлена власності в умовах окупації, власник, позбавлений майна, має право на компенсацію від окупантів).

Заслугує на увагу також справа Озкан проти Туреччини [6], де ЄСПЛ, досліджуючи майнову шкоду домоволодінням заявника, обґрунтовував своє рішення на основі положень Європейської конвенції і жодного разу не застосовував МГП, фактично ставлячи під сумнів, чи могло бути знищене майно військовою ціллю. Схожий підхід був також застосований і у справі Ақдівар та інші проти Туреччини, де у рішенні ЄСПЛ пропустив будь-яке пряме чи непряме відсилання до норм МГП, встановивши, що «умисне спалення будинків заявників та їхнього майна є водночас серйозним втручанням у право на повагу до їхнього сімейного життя та права на житло, а також на мирне володіння своїм майном» [7].

Слід визнати, що з практичної точки зору застосування ЄСПЛ принципів МГП для захисту права власності в умовах війни може бути непростим з огляду на принципові відмінності між правом прав людини та МГП. Перш за все це стосується можливості держав відступати від певних зобов'язань, які вони взяли на себе під час ратифікації документів, у той час коли закони війни не дозволяють відступу від їх положень. Попри це, очевидно, що для кращого захисту права власності громадян під час збройного конфлікту дані дві галузі права гармонійно доповнюють один одного, забезпечуючи тим самим ефективніший захист жертв збройних конфліктів.

Крім того, складним є застосування норм МГП, які стосуються принципу розрізнення та визначення, чи є військовим об'єкт, який зазнав нападу. З точки зору МГП військові об'єкти є законними цілями, однак напад на цивільні об'єкти та мирне населення заборонено. Наслідки, що випливають із помилкового застосування концепції пропорційності щодо права власності очевидні, оскільки, встановивши, що конкретний напад на об'єкт, який є військовою ціллю, дає змогу розцінювати знищення майна як таке, що не заборонене з точки зору МГП. При цьому, ненавмисне знищення майна поблизу військового об'єкта не завжди може бути підставою для відшкодування втрат його власнику. Як приклад слід навести міркування ЄСПЛ у справі «Ісаєва проти Росії», яка стосувалася пошкодження майна та вбивств цивільного населення в результаті повітряних бомбардувань грузинських територій Росією [8]. Очевидно, що, застосовуючи норми МГП, ЄСПЛ міг би дійти іншого висновку, якби розпочав із визначення того, чи існувала законна військова мета обстрілу і чи були зведені до мінімуму ризику для життя і здоров'я цивільного населення. Виходячи із змісту норм МГП, якби напад був здійснений проти законної військової мети, то супутні збитки або руйнування, що торкнулися майна заявників, не повинні були б розглядатися як порушення права на життя і здоров'я.

Таким чином, аналіз практики ЄСПЛ у справах, пов'язаних із захистом речових прав під час війни, свідчить про складнощі та протиріччя у застосуванні Європейської конвенції та принципів МГП. Незважаючи на очевидні порушення МГП, зокрема окупацію територій та знищення майна, ЄСПЛ часто ігнорує або обмежується порушеннями прав людини без обговорення можливих порушень МГП. Це може призвести до недостатнього захисту прав власності громадян під час війни та порушення принципу

розрізнення між військовими та цивільними об'єктами, що свідчить про небезпеку помилкового застосування принципу пропорційності. У підсумку це може поставити під сумнів можливість компенсації за завдану шкоду жертвам збройної агресії. Крім того, останні події у війні Росії проти України створюють ряд нових викликів, які, очевидно, потребуватимуть від ЄСПЛ оцінки численних порушень права власності. Саме тому важливими є концептуальні зміни у практиці ЄСПЛ, націлені на ефективне застосування норм МГП та посилення правової охорони і захисту права власності в умовах збройного конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року N 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року N 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

3. Андрій Іваницький. Значення практики Європейського суду з прав людини для вдосконалення національного цивільного законодавства України. Підприємництво, господарство і право. Випуск 6. 2020. С. 24-28. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/6.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.04.2024).

5. *Loizidou v. Turkey*, case No. 15318/89, Eur. Ct. H.R. Judgment of Dec. 18, 1996. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-58007&filename=001-58007.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).

6. *Цзкан v. Turkey*, case no. 21689/93, Eur. Ct. H.R. Judgment of April 6, 2004. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?filename=Ahmet+%C3%96zkan+and+Others+v.+Turkey.pdf&id=002-4422&library=ECHR&logEvent=False> (дата звернення: 12.04.2024).

7. *Akdivar and others v. Turkey*, Eur. Ct. H.R., Judgment of Sept. 18, 1996. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-58062%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-58062%22]}) (дата звернення: 12.04.2024).

8. *Isayeva v. Russia*, case no. 57950/00, Eur. Ct. H.R., Judgment of Oct. 14, 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68381> (дата звернення: 12.04.2024).